
1504 София, бул. Цар Освободител №15, Ректорат

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Косьо Христов Стойчев,

Председател на научното жури

Ръководител на катедра „Регионална и политическа география“

Геолого-географски факултет

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

ОТНОСНО: Процедура по защита на дисертация по професионално направление
Професионално направление 4.4. „Науки за земята (Информационно осигуряване на
регионалното планиране и устройство на територията)“

Докторант: Елена Руменова Тодорова, зачислена със заповед № РД 20-161 от 25.01.2012
г. отчислена със заповед РД 20-601 от 10.03.2015г.

Тема: "Информационно осигуряване на интегрираното градско планиране "

Научен ръководител: доц. д-р Стелиян Димитров

Настоящото становище е разработено в съответствие с изискванията на Закона за
развитие на академичния състав в Република България – ЗРАСРБ, Правилника за
прилагане на ЗРАСРБ и Правилник за условията и реда за придобиване на научни
степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски.

ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Елена Руменова Тодорова е родена на 13.05.1987г. в гр. Велинград. През 2010 г. завършва
бакалавърска степен по Регионално развитие и политика в СУ „Св. Климент Охридски“,
Геолого-географски факултет. През 2012 г. получава степен магистър по „Планиране и
управление на териториални системи“. През февруари 2012 г. е приета за редовен
докторант по научна специалност „Информационно осигуряване на регионалното
планиране и устройство на територията“ към катедра „Регионална и политическа
география“, Геолого-географски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“. От месец май
2010 г. до сега работи в Географика ООД.

ДАНИИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА

От подадените документи се установява, че са налице изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Елена Руменова Тодорова е зачислена като редовен докторант към катедра „Регионална и политическа география“, считано от 01.02.2012 г. със заповед на ректора № № РД 20-161 от 25.01.2012 г. с научен ръководител доц. д-р Стелиян Димитров.

На 01.02.2015 г. Елена Тодорова е отчислена с право на защита със заповед на ректора № РД 20-601 от 10.03.2015г. На 21.10.2019 г. бе проведено разширено заседание (Заповед №РД 38-589/11.10.2019г.) на катедра „Регионална и политическа география“, където бе взето решение за разкриване на процедура по публична защита.

Представени са 4 протоколи за успешно положени изпити по английски език и докторантски минимум по специалността.

ДАНИИ ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА И АВТОРЕФЕРАТА

Представената дисертация е с общ обем от 178 страници, 5 приложения, списък на литературата от 128 позиции, от които 38 научни публикации и всички останали са статистически източници и сайтове. От тях, източниците под номера 1, 12 и 21 не са цитирани в работата и не трябва да стоят в литературата. Прави впечатление както малкият брой научна литература, така и това, че тя е предимно негеографска, препоръка която не е уважена след предзащитата. Така оставаме с впечатлението, че докторантът или не познава литературата или се позовава избирателно на някои източници, което силно накърнява достойнствата на труда. През последните години в различни катедри на ГГФ и други научни звена, бяха защитени дисертации, отпечатани и много други публикации, които пряко засягат изследваната темата, но не е ясно защо не са намерили място в работата.

Текстът съдържа 31 таблици и 25 фигури. След основния текст са включени четири приложения.

В структурно отношение дисертацията е обособена във въведение, увод, три глави, заключение, списък с използваната литература, приложения.

Темата е актуална, тъй като България се намира в последния етап от реализацията на инвестиционните програми планирани и финансирани по линия на интегрираното градско развитие на ОПРР 2014-2020. Дефинираната територия за тестване на дисертационна теза (Варна) е подходяща. Автобиографията доказва, че докторантът има

и личен опит в тази територия и конкретния ИПГВР. Тезата е полезна и с факта, че се изпада в доста сходна ситуация с повечето ИПГВР, които се основават на косвени данни, информация на ниво област и община и по-същество разкрива, че надеждни бази данни за градовете липсват или са недостатъчни. Опитът да се говори цялостно за проблема е похвален и трябва да се стимулира. Дефинираните предмет, обект, цел и задачи приемаме за успешни. Дефинирани са 4 научни задачи, които отразяват в добра степен нивото на дисертацията. Няма дефинирана научна хипотеза. Определянето на научна хипотеза можеше значително да допринесе за изясняването на ползата от дисертацията и най-вече запълването на информационния вакуум в подобни разработки.

Глава първа - *Теоретични аспекти на информационното осигуряване и интегрираното градско планиране* – е с обем от 43 страници. Главата е структурата с теоретични постановки от общ характер, но свързани с дисертационната теза. Отделя се специално внимание на интегрираното градско развитие, но почива на много ограничен брой автори, което е можело лесно да се преодолее. Някои от подбраните цитати, като този на Едуърд Глейзър, от 12 са по-скоро подходящи за научно-популярна поредица отколкото за дисертация. Тезите трябва да се позовават на сериозни източници, които директно засягат нуждите на дисертацията. Градовете, за които Глейзър пише тези думи, нямат нищо общо с нивото на градско развитие и урбанизация в България. „Пришиването“ на външни съждения от друго ниво на градска организация е по-скоро негативно, отколкото позитивно действие. Същото се отнася и до всички футуристични видове градове, описани след това. Не че не са интересни или маловажни, но по никакъв начин не се съотнасят с ИПГВР в България. Главата продължава с дискусия върху глобални и регионални градски предизвикателства, декларации, инициативи и др., които република България само да цитира, но не е в състояние да реализира или обезпечи. Нашият мащаб на градско развитие и на степен на урбанизация са изключително малки и конкретни, порази това и проблемите на интегрираното градско развитие имат съвсем конкретно проекция. Повдигането на погледа в глобалните проблеми и процеси е малко пресилено особено като се има предвид, че обект на анализ по-нататък в работата е град с мащабите на квартал спрямо големите световни градове. Това не означава, че не бива да следим тези процеси, но означава, че трябва да запазим идеята за географски мащаб, иначе се изпада в географски детерминизъм и неточни сравнения.

Особено впечатление прави следния абзац от страница 17 „*След 1989г. социалният строй се променя и градовете започват да се развиват в условия на пазарна икономика. Драматичните промени от социална, икономическа и демографска гледна точка, загубата на пазари, отварянето на границите, неадекватната приватизация на големите*

предприятия, които осигуряват работните места в градовете, в повечето случаи водят до разпад на съществуващия икономически профил и демографска структура и в загуба на голяма част от потенциала на градовете. Причината за това е, че по време на социализма, в градовете има водещо/водещи предприятия, които концентрират в себе си цялата икономическа мощ на населеното място и в голяма степен диктува формирането на социалния живот в него.“

Описаните процеси са организация на бизнеса, потоците и мрежите, в които той участва. Остава се с впечатлението, че отварянето на границите е негативно събитие или пък приватизацията. Приватизацията не е негативен процес, нито отварянето на границите, начините по които са реализирани са в основата на проблема. Също така искам да подчертая, че много от западните градове, особено по-малките и средните, имат на своя територия една или две компании, които формират основната група от работната сила. Наричат се структуроопределящи или експортно-ориентирани и др. Това определено не се счита за недостатък. Напротив, концепцията за индустриалната среда и клъстерите се стреми към подобни ефекти. Също така, трябва да сме наясно, че социалистическата организация на производството е копирала предимно западни модели за развитие, но в условията на друг обществен строй. Коментирането и изводите в подобни разработки трябва да са много прецизни, особено когато дисертацията ще се защитава през 2020г. Мина доста време от промените и всяка носталгична или неточна интерпретация са излишни. Главата продължава с анализ на планирането в София, съвременни социално-икономически данни, които е можело да се отделят в самостоятелни подточки, за да се изясни защо е нужна тази информация на този етап от изследването. Умението да се структурира информацията решава множество проблеми на изследвателя и читателя. Същото се отнася и до текстовете за нормативната рамка на стратегическите документи. По този начин докторантът е можело да добавя свои коментари и мисли, които да ни убедят, че точно този текст е нужен, че точно този автор и неговите мисли служат на тезата. Целта е да се избегне хаотичното и понякога несвързано изложение на информация. В мултиинформационния свят има неизброим брой варианти за структурирането на една теза, но всеки вариант, има конкретна защита и мотиви. Тази мотивировка липсва в известна степен и това принизява иначе, верните и смислени анализи. Подразделът за информационното осигуряване е добре структуриран, препоръчвам запознаване с една „библия“ в географската наука „The Spatial Organization: The Geographer’s view of the World“. Ако докторантът я познаваше, нямаше да има нужда от „Пирамида на знанието“ на Ръсел Акоф или тя само щеше да допълни знанията по тази тема, тъй като отговорите на въпросите кой, какво къде, кога, защо, как, имат друга интерпретация в пространствен план, което ни връща

на въпросът за използвания обем научна литература. Според мен, преди за да се говори за статистически данни и пространствени данни е редно да се направи задълбочен анализ на всички видове данни, след което да последва оценка, кои от тях са необходими за изготвянето на ИПГВР и респективно служат на тезата, което да ни убеди, че именно тези видове данни са необходими да се анализират и изследват. Следващите раздели от главата имат схематичен характер, почти презентационен, слабоаналитични, с почти никакви цитати и реални данни. Вероятно това е важна информация за докторанта, но няма никакъв принос за дисертацията. Почти всяка дисертация у нас има раздел, който прилича на информационна брошура от проект, особено когато информира читателите си какви са предимствата на една или друга технология, как работи и функционира, как визуализира, как интегрира и прочие. Това рязко отдалечава работата от науката и научния анализ. Целта не е да подценим ГИС и неговите възможности, но аргументирането на дисертационна теза трябва да е значително по-задълбочено. Главата завършва с добре структуриран анализ на заинтересованите страни. Данните е можело да се актуализират, тъй като вече има доста онлайн източници за неправителствения сектор, още повече, че това е много динамична сфера. В края има раздел изводи, което е методично коректно, но според мен трябва значително да се разширят и по-пълно да отразяват предните раздели.

Глава втора, „Методология“ съдържа няколко раздела. При използването на термина „Методология“ докторантът вероятно е мислил върху методика, тъй като методологията е науката на методите, методиката е конкретния набор от методи, индикатори и подходи използвани за реализирането на едно научно изследване. Това се доказва и от фигура 6, която ни демонстрира стъпките (методичния научен подход), който възнамерява да приложи стъпков подход, започващ от избор на концепция до ...изчисления. Не е ясно как се извършва избор на концепция, само се съобщава, че трябва да е релевантна към социално-икономическото развитие и веднага се предлагат четири теми. Как се гарантира, че изборът на концепция отразява социално-икономическото развитие? Как се гарантира, че подбраните теми описват най-добре избраната концепция? Без това да е ясно, не можем да бъдем сигурни, че по-нататъшните действия имат значимост и че въобще описват обекта на изследване. Използваната методика от „Regions at a Glance 2011“ може да бъде по-детайлно обяснена, което да ни убеди, че това е методиката, която да е приложима към български град, че получените от нея резултати ще имат значимост. От страница 58 „Идентифициране на индикатори“ започва обяснение на типовете, видовете индикатори, принципи и други. Предложеният

текст е с малко цитати в този подраздел, което означава, че вероятно това е оригинален авторов текст за индикаторите, като например, какво е SMART критерии, текстовете за индикатори за продукт, резултат и тн. Разработването на дисертация изисква точна форма на цитиране, това само усилва постигнатото в текста.

Раздел 2 от тази глава „Методология за създаване на индекс за градско развитие“ е най-съдържателната дисертационна част. Като цяло се предлага един метод за приближение и прогнозиране порядъка на достоверност на избрани индикатори. Докторантът сам признава статистическите недостатъци, но аз съм склонен да приема опита за преодоляване на този проблем като позитивен ход. Причината е, че изследваните социално икономически процеси не зависят от точната стойност, а от относителната тежест, от порядъка на една величина, индикатор спрямо друга. Също така, смятам че анализът на тази методика е можело още да се доразвие с допълнителен анализ, да се допълни таблица 2 от стр. 68 и по-точно да се илюстрира най-вече полезността от резорбирането на данни от по-високо териториално ниво към по-ниско. Подраздели клъстерен анализ, анализ на данните, нормализация на данните са добре структурирани и дават добра представа за нуждата от прилагане. Единствено е необходимо да се допълнят с още малко текст как се съотнасят с конкретната дисертация, как дадените примери помагат на тезата като например таблица 4?!? След втора глава липсват изводи, а според мен е можело да се направят няколко важни извода от представения текст.

Глава трета „Изграждане и тестване на функционално пълна система за информационно осигуряване“ е най-важната глава. Препоръчвам на докторанта запознаване с метода за анализ „Dynamic Shift-Share Analysis“, което щеше да улесни и повиши качеството на обработването на данните. Всички индикатори, могат да се обработят в един ексел раздел, което да замести десетки страници текст. Използваната методика оценява принос, но не дава информация каква е неговата природа, дали е от национален растеж, дали от регионален фактор, дали от външно влияние или друго. Също така не е ясно как един показател попада в една тема? Защо е точно там? Къде са мотивите? Трябваше да има таблица в която са разписани темите и всеки индикатор към нея с конкретни мотиви, съобразени с изследователските цели на тезата. Ако беше разработено в ексел формат, можеше да се направи оценка на приносите на отделните показатели, а начинът (методиката) на изчисление на отделните индикатори да се изведе в приложение тъй като няма пряко отношение към дисертацията. След като се представят доста на брой индикатори и показатели, се преминава към представяне на крива на

Лоренц, индекс на Джини, което е напълно излишно, тъй като дисертацията придобива елементи на учебно помагало по макроикономика или статистика.

Един от големите проблеми на дисертацията е, че липсва методика за привеждане на получените резултати към единна числова стойност, която да даде реална възможност за оценка и сравнение. При прочит, читателят чрез дисертацията получава агрегиране от единични стойности към рангове и групиране, това е полезно за един сравнителен анализ между градовете, но не решава проблема с информационната осигуреност. Още повече, не дава ясна представа, процесът, който се следи в динамика правилно ли се развива, съответства ли на определена политика, как ще послужи на политически решения? Освен това изчислението на отделните индикатори специално за Варна и София, не дава ясна представа как се решават проблемите с информационно осигуряване, те реално остават, но транспонирани в друга форма. Тъй като използваната методика не е приложена чрез най-подходящото техническо решение – ексел със заложените формули и уравнения, докторантът изпада в обърквания и не вижда някой полезни ходове, с които е разполагал. Затова в края на главата след ранжирането таблица 31 и приложение 5 дисертацията просто свършва. Това е началото на един сериозен анализ, а не неговият край.

Приемам, че докторантът е можел до доразвие тезата си след нужната методична помощ. Стимулирам разработки, които се стремят да обективизират процесите на развитие, да приложат съвременни методи, но това не отменя необходимостта от научна коректност и повече внимание към детайлите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕТО е с обем 3 страници и отразява основните резултати от изследването в научно-познавателно и практическо направление.

АВТОРЕФЕРАТЪТ в обем 63 с. текст и отговаря на изискванията и отразява постигнатите резултати в дисертационния труд.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

- ✓ *Изследването на проблематиката на градското планиране и неговата информационна осигуреност в страната;*

Коментар: Тази задача трябва да се преформулира. Изследването само по себе си не е принос. Изясняването на градското планиране от гледна точка на

информационната осигуреност в България за нуждите на градското планиране, може да бъде принос.

- ✓ *Изграждане на система от индикатори и индекс, приложими както за мониторинг на отделни градски единици, така и за единна система за наблюдение на градовете на национално ниво;*
- ✓ Коментар: Приемам приноса след заместване на израза „Изграждане на система от индикатори и индекс“ с „Предложена е система от индикатори и индекс ...“
- ✓ *Създаване на продукт с практическо приложение, който би могъл лесно да се адаптира и внедри в интегрираното градско планиране на страната.*
- ✓ Коментар: Приемам приноса

Задачите могат да се оценят за успешно изпълнени.

5. ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИЯТА

Представени са две публикации, които отразяват част от постигнатите резултати в дисертационния труд и отговарят на изискванията.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки някои допуснати слабости, неточности и грешки дисертационният труд показва, че докторант Елена Руменова Тодорова притежава задълбочени познания по професионално направление 4.4. „Науки за земята (Информационно осигуряване на регионалното планиране и устройство на територията)“. Може да провежда самостоятелни научни изследвания, работата е актуална, дисертабилна и в завършен вид. Това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури **ДА ПРИСЪДИ** на Елена Руменова Тодорова научно-образователната степен „ДОКТОР“ по научна специалност 4.4. „Науки за земята (Информационно осигуряване на регионалното планиране и устройство на територията)“.

31.01.2020 г.

Рецензент:.....
доц. д-р Косьо Стойчев